

ZNANJE ZA VSE!

Planšarstvo

Davno preden so Alpe zavzeli smučarji in planinci, so od gorskih sten odmevali klici pastirjev. Ti so spomladi odgnali pašno živino v planine, kjer so krave, koze in ovce preživljale nekakšen letni dopust. V dolino so se živali vrstile šele konec jeseni, ko razmere v gorah niso bile več ugodne zanje. Živino so vedno gnali na ista območja in tako ustvarili gorske pašnike, »planine«. Ker so morali več mesecev vsak dan skrbeti za živali, so se skupaj z njimi v planine preselili tudi ljudje. Poleg zavetja za živali so postavili tudi koče za pastirje in vse potrebno za hranjenje in predelavo mleka v sir, skuto, maslo. Planinska paša se je ohranila vse do danes, ta tradicionalna raba kmetijskih površin na gorskih območjih pa je dober zgled sodelovanja z naravo, pri katerem je poskrbljeno za vse, tako za naravo kot za živali in ljudi.

TI SI PA RES
EN KEKEC!

Planine so visoko ležeči **pašniki v gorah**, na zgornji **gozdni meji** oziroma malo pod njo. Zgornja gozdna meja v alpskem svetu je med **1200 m** in **1800 m**. Planine so od kmetij, s katerih pošiljajo živali na pašo, tako daleč, da za živali ne morejo skrbeti od doma, ampak na planini postavijo stavbe za **pastirje**, ki v času paše živijo na planini. Planine so hkrati tudi blizu, vedno okrog tiste doline, kjer so doma živali, ki se pasejo na njih.

Zgodovina

Začetki planšarstva segajo v čas **mlajše kamene dobe**, ko se je začelo razvijati tudi kmetijstvo. V planinah so se sprva pasle predvsem **ovce** in **koze**. Od srednjega veka je bilo med njimi tudi vedno več **krav** in celo **konjev**. Krave so začele prevladovati šele v 19. stoletju.

7.-9. razred

V mlajši kameni dobi ali neolitiku se je zgodila neolitska revolucija ali prva poljedelska revolucija, ko so se lovci in nabiralci začeli ukvarjati s poljedelstvom. V Zahodnih Alpah je bilo to okrog 6500 let pr. n. št., v Vzhodnih Alpah pa okrog 5500 let pr. n. št.

Planšarstvu se strokovneje reče tudi planinsko pašništvo, planinsko gospodarstvo ali visokogorska pašna živinoreja.

V prvi polovici 20. stoletja se je paša v planinah zelo posodobila. Gradili so udobnejše kočice za pastirje, boljše hleve, v planine pripeljali vodo, higiena pri pridelavi mleka se je izboljšala. Ker je vse to drago, so konec 60. let ljudje sklenili, da je planšarstvo zastarelo in da ga nihče prav zares ne potrebuje. V naslednjem desetletju so planine tako skoraj izginile.

7.-9. razred

Slovenske Alpe so do leta 1918 pripadale Habsburški monarhiji, na zahodu (predvsem dolina Soče) pa so bile od leta 1920 do skoraj sredine stoletja pod italijansko okupacijo.

Še desetletje je moralo miniti, preden je v 80. letih prejšnjega stoletja odgovorne srečala pamet. Ugotovili so, da uničujejo tako naravo kot ljudsko izročilo, da odličnih sirov ne omenjamo, in tako so začeli ponovno močno spodbujati planinsko gospodarstvo.

Do danes si je planšarstvo nekoliko opomoglo, čeprav si nekateri še vedno želijo, da bi se namesto kravic po gorskih pašnikih pasli stroji, s katerimi bi pridelali in zaslužili več, a bi ceno za to seveda plačala narava. Poleg takšnih pohlepnežev danes živali v planinah ogrožajo še **medvedi** in **volkovi** ter vse več **turistov** in **športnih dejavnosti** na območju planin.

Zemljepis

Selitev živine na pašo v planine v toplejših mesecih leta je značilna za Alpe in tudi druga gorska območja. Ni torej posebnost Slovenije, ampak jo v podobni obliki poznajo tudi v **Avstriji, Nemčiji, Švici, Italiji in Franciji**.

Takšna paša je bila v preteklosti zelo razširjena, pokrivala je kar **30 odstotkov celotne površine Alp**. Glavni razlog za to je, da v dolinah ni bilo dovolj rodovitne zemlje. Večino zemlje so namenili za poljedelstvo in pridelavo sena (zimске krme za živino), zato je za pašnike ostalo bolj malo. Živali so gnali višje, kjer je bilo za poljedelstvo premrzlo, za vzdrževanje travnikov pa ravno prav.

7.-9. razred

Alpe imajo kot geološko mlado visokogorje tesne in ozke doline, višje pa so pogosto široke planote.

Ponekod so pašniki razdeljeni po višini. Tam se spomladi in jeseni živali pasejo na nižje ležečih travnikih, ki se jim reče **predplanine** ali nižje planine (območja med dolino in poletno planino), v najbolj vročih mesecih pa jih odženejo še višje.

Trajna paša je zelo spremenila videz gora. Kjer so danes pašniki, so nekdanje gozdovi. Gozdove v Alpah so ves čas krčili in povečevali planinske pašnike. Občudujete jih lahko, ko vas starši naženejo na družinski izlet v hribe. A čeprav so na prvi pogled videti kot naravna pokrajina, gre pravzaprav za **kulturno pokrajino**, pokrajino, ki jo je ustvaril človek (in koze ...). Planinske pašnike je treba skrbno negovati in ves čas paziti, da ne gre kaj narobe. Preveč živali jih lahko poškoduje, če se jih na njih pase premalo, pa jih zaraste grmovje in se prej ali slej spremenijo nazaj v gozd.

Številni srednjeveški **pašni redi** (pravilniki) dokazujejo, kako zelo so se kmetje zavedali pomena skrbi za okolje. Pravila reda so preprečevala pretirano ali premajhno rabo. Takšno gospodarjenje s planinskimi pašniki je **trajnostno**.

Kulturna dediščina

Za vsak primer, da ne bi pozabili na svoje korenine, so v Stari Fužini postavili **Planšarski muzej**. Planinam in planšarstvu sta posvečeni še zbirki v **Kamniškem in Tolminskem muzeju** ter razstava **Od planine do planike** v Kobaridu, kjer deluje **Mlekarna Planika**.

V Planšarskem muzeju hranijo fotografije, predmete in dokumente, povezane z bohinjskimi **majerjicami** in **majerji** (tako se na Bohinjskem reče pastircam in pastirjem), imajo celo **planšarski stan** (kočo) z vsem pohištvom s planine Zajamniki iz leta 1849.

Velika planina

V Sloveniji je aktivnih veliko pašnih planin, ki jih lahko tudi obiščete. Naštajmo le najbolj znane:

- V **Julijskih Alpah** so v **Bohinju** planina Zajamniki, Laz, Krstenica, Dedno polje, Ovčarija, Zadnji Vogel, Uskovnica, Vogar, Blato, Voje, Velo polje, Javornik, Klek, Praprotnica in Konjščica.
- Na **Bovškem** sta Mangartska planina in Koritnica.
- Na **Kobariškem** Kuhinja, Matajur, Kašina, Zaslap, Slapnik in Leskovca.
- Na **Točminskem** so Polog, Sieme, Pretovč, Medrje, Razor, Stador in Lom, Kuk.
- V **Karavankah** in **Kamniško-Savinjskih Alpah** so Velika planina, Menina planina, Krška planina, Dovška Rožca, Korošica, Kofce, Olipova planina, Potoška planina.

Planin, kjer so pastirji ves čas prisotni, kjer vsak dan molzejo in imajo lahko tudi sirarja, ki mleko predeluje v sir, **je v Julijskih Alpah približno 30**. Skupaj z manjšimi mlečnimi planinami v **Karavankah, Kamniških in Savinjskih Alpah** se ocena giblje med **največ 45 do 50 planin**.

7.-9. razred

Zelo težko je določiti, koliko pašnih planin je dejansko v Sloveniji. Na nekatere visokogorske pašnike spomladi zgolj zaženejo ovce in jih pridejo na jesen iskat. Drugje so pastirji ves čas prisotni in predelujejo mleko, kar zahteva več dela, organizacije in znanja. Takšnim planinam rečemo **mlečne planine**.

Biologija

Ob besedi planšarstvo večinoma pomislimo na krave, a pri nas se v gorah pasejo tudi ovce, koze, konji in ponekod tudi prašiči (v preteklosti so se tudi volji). Danes bomo spoznali tri avtohtone pasme: **drežniško kozo, bovško ovco in ciko**, najdragocenejše živali, ki mulijo našo travo. Vse tri se pasejo tudi v Triglavskem narodnem parku, kjer so dobile tudi vsaka svojo maskoto.

Drobnica je skupno ime za ovce in koze. Dobile so ga, ker so v primerjavi z govedom res drobne.

Avtohtona slovenska pasma pomeni, da se je ta razvila in jo gojijo v Sloveniji.

Bovška ovca

Drežniška koza

Cika

Drežniška koza

Drežniška koza izvira iz Zgornjega Posočja, ime pa je dobila po **vasi Drežnica**, ki je znana po dolgi tradiciji kozjereje. Lahko je črne ali sivo črne barve, črna z belimi lisami po glavi in trupu ali črna in sivo črna z rožo na čelu, pa še kakšna kombinacija bi se našla. Kozli te pasme imajo zelo dolge roge, tudi do enega metra. Tudi večini samic zrastejo rožički. Z vratu jim pogosto bingljajo zvončki. Drežniški kozli dosežejo do 75 cm v višino in so težki do 80 kilogramov. Koze so malenkost manjše in lažje. Drežniška koza je danes uvrščena med ogrožene pasme domačih živali. Na planini se te koze pasejo od zgodnje pomladi pa vse do zime. Pastir drežniške koze težko drži v tropu, saj so zelo samosvoje in živahne.

Bovška ovca

Bovška ovca je bila prvotno doma v **Posočju**, ker je zelo prilagodljiva, pa se je razširila po vsej Sloveniji in tudi v sosednje države. Je zelo stara pasma, ki so jo pastirji skozi stoletja ohranili in utrdili s premišljenim parjenjem. Prilagojena je na težke razmere na hribovskih in gorskih pašnikih, je **mirnega značaja**, odporna in ima za ovco dolgo življenjsko dobo. Bovške ovce so večinoma bele, lahko pa tudi črne ali pisane. Gojijo jih predvsem za mleko in manj za volno. Večji del leta preživijo na pašnikih, kjer z muljenjem trave poskrbijo, da se ti ne zarastejo.

7.-9. razred

Bovška ovca ni edina slovenska avtohtona pasma ovce. Družbo ji delajo še belokranjska pramenka, istrska pramenka in jezersko-solčavska ovca.

CIKA JE TISTA KRAVA,
KI IMA BELO LISO.

Cika

Slovenska cika ali cikasto govedo je nastala iz avtohtonega enobarvnega svetlo rdečkastega goveda. Izvira iz severozahodnih alpskih predelov Slovenije in je edina ohranjena slovenska avtohtona pasma goveda. V Zgornjem Posočju jo imenujejo tudi tolminska cika. Je rdeče ali kostanjeve barve z značilno belo liso. Zelo je **prilagodljiva** in vajena muljenja trave na alpskih pašnikih. Ker je malce manjša in lažja od drugih krav, je zelo primerna za rejo na hribovskih in gorskih območjih, kjer so slabše možnosti za pašo in pridelavo osnovne krme.

7.-9. razred

V preteklosti je cika veljala za najštevilnejšo pasmo goveda v Sloveniji, še posebej pogoste so bile te krave v alpskih predelih severozahodne Slovenije. V 60. letih prejšnjega stoletja so rejci v Slovenijo vpeljali nekaj tujih pasem goveda, med katerimi sta izstopali germanski pasmi, lisasto in rjavo govedo. Zaradi nadomeščanja cikastega goveda z novimi pasmami se je populacija cike močno zmanjšala in skoraj je prišlo do izumrtja celotne pasme.

Matematika

Čeprav si morda planšarstvo predstavljamo kot pohajanje po gorskih travnikih in sproščeno bivanje v naravi, je zanj značilna izjemno **natančna organizacija**. Planine se sicer med seboj razlikujejo, menda je celo v samih Alpah težko najti dve enaki. V Veseli šoli bomo za primer vzeli planino **Sleme** v Posočju, ki je v skupni rabi šestih kmetij.

Veliko krav pomeni veliko dela in tudi veliko mleka. In ker se na eni planini pasejo krave z več kmetij, je treba tako delo kot dobiček pravično razdeliti. **Pravila**, ki se pri tem uporabljajo, so že zelo stara, obdržala pa so se vse do danes.

Planina Sleme

Ste pripravljeni na matematični izziv?

Vsak gospodar mora za krave skrbeti določeno število dni. »Delovna obveznost« se določi tako, da se deli število vseh dni na paši s številom krav, ki jih ima posamezen gospodar v planini. Če se na primer v eni sezoni pase 5 krav enega gospodarja, 5 krav drugega in 10 tretjega na planini pase 80 dni, gre račun takole:

$$\begin{aligned} 10 + 5 + 5 &= 20 \text{ (VSEH KRAV JE 20)} \\ 80 \text{ DNI} : 20 \text{ KRAV} &= 4 \text{ DNI/KRAVO} \\ \text{PRVI GOSPODAR: } 4 \text{ DNI/KRAVO} \times 5 \text{ KRAV} &= 20 \text{ DNI} \end{aligned}$$

Na vsako kravo je gospodar dolžan odpaševati štiri dni. Več krav ko ima, več dni mora (gospodar, njegova družina ali najeti pastirji) preživeti na planini. Hkrati morajo biti na planini vsaj štirje odrasli, pogosto se tako v planino odpravijo cele družine z otroki in vnuki vred. Svoje obveznosti ne odpasejo v kosu, ampak večkrat po kak teden.

Vsaka planina ima tudi **gospodarja**, ki pa ni vedno isti. Na Slemenu, kjer pase šest družin, se menjavajo vsako leto. Gospodar mora pripraviti vse potrebno že pred začetkom paše. To pomeni, da mora nasekati in posušiti **drva**, pripraviti **sirilo** in vse potrebno, da bo planina lahko obratovala. Pri tem mu pomagajo tudi pastirji – za vsako kravo, ki jo imajo na planini, morajo poleg pašnih dni oddelati še 8 ur »**rabote**«, torej čistiti pašnike, postavljati in popravljati ograde ali pripravljati drva.

Veselošolke in veselošolci si boste lahko od blizu pogledali, kako se imajo krave na planini. **Obisk planine Sleme** načrtujemo v septembru prihodnje leto, zato vsake toliko le pocukajte svoje mentorice in mentorje za rokav, naj preverijo, kam vse vas lahko odpeljejo z našo pomočjo.

Trdo delo prinese tudi nagrado

V obliki **sira** in **skute**. Za pravično delitev je odgovoren kdo drug kot gospodar. Ko sir pripeljejo v dolino, ga najprej razdelijo v »**kope**«. V vsaki kopi so **trije koluti sira**. Razlog za to je preprost: sir, ki je nastal na začetku paše, je že zrel, tisti ob koncu pa še zelo svež. Sir v kolute zato zlagajo po vrsti. Ker so koluti označeni z datumi, to ni težko. Če so na primer pridelali 150 kolotov sira, najprej razdelijo 50 najstarejših, nanje naložijo naslednjih 50, zadnjih 50 pa pristane na vrhu. Tako so v vsaki kopi po en zrel, en srednje zrel in en svež kolut.

Ena od nalog pastirjev je tudi skrbno **beleženje**, koliko mleka da vsak dan posamezna krava. Ko sir stehajo in iz celotne količine mleka izračunajo, **koliko litrov mleka je bilo potrebnih za kilogram sira**, lahko tudi seštejejo, koliko mleka so dale krave posameznega kmeta in koliko kilogramov sira mu torej pripada. Se strinjate, da je to kar veliko računanja?

Ko je jasno, koliko kop dobi vsak lastnik krav, sledi žrebanje. Vse kope najprej oštevilčijo, nato listke z njihovimi številkami vržejo v klobuk in vsak kmet potegne toliko listkov, kolikor kop mora dobiti. Tako že od starih časov zagotavljajo, da je delitev pravična.

Gospodinjstvo

Sir in drugi izdelki, ki nastanejo med poletno pašo, tudi meso, so bili skupaj s pridelki poljščin dovolj, da so kmetje preživeli dolgo zimo. Ker ni bilo trgovin za vsakim vogalom, je bilo zagotoviti dovolj hrane za mrzle mesece velik izziv. Planine so bile zato pomemben del **samooskrbe**. Brez planinskega gospodarstva bi bilo v dolini mnogo manj kmečkih naselij, saj bi za poletno pašo živine potrebovali veliko več zemlje, v alpski dolini pa bi bilo tako seveda le malo kmetij, ker bi bilo preprosto manj prostora za hiše.

Planšarica Kati Turk pri izdelovanju trničev na Veliki planini.

V alpskih dolinah so bili **mleko in mlečni izdelki** dolgo časa glavna **osnova vsakdanje prehrane**. Danes je seveda drugače, tudi iz najbolj oddaljenih vasi hodijo v nakupovalne centre po makarone in mango, v dobrotah, ki jih pridelajo v planini, pa poleg njih lahko uživamo tudi drugi. Pašništvo je bilo v preteklosti tudi zelo pomembna gospodarska dejavnost, danes je prodaja ekoloških in lokalnih izdelkov del turistične ponudbe.

Trnič je sir, ki so ga stoletja izdelovali pastirji na Veliki Planini, Mali in Gojški planini. Danes dve izdelovalki živita le še v dolini. Trdi sir značilne hruškaste oblike je izdelan iz skute, smetane in soli ter okrašen s posebnimi okraski, ki jih vtisnejo z izrezljanimi lesenimi deščicami.

Bovški sir je narejen iz čistega ovčjega mleka, včasih pa mu primešajo do petine kravjega ali kozjega mleka. Edina ovca, ki lahko daje mleko zanj, je seveda bovška ovca. Ime je dobil po kraju Bovec, kjer so ga od nekdaj izdelovali po tradicionalni metodi na visokogorskih planinah. Omenjen je bil že na ceniku sirov v mestu Videm 12. aprila 1756.

Sir tolminc je trdi polnomastni sir iz kravjega mleka, pri čemer velja, da se morajo krave pasti na območju Zgornjega Posočja. Tako kot bovški sir ga oblikujejo v hlebce, ki jim rečejo »kola«.

Triglavski narodni park nas uči, kako se moramo obnašati v planinah

Veliko današnjih planin leži na območju Triglavskega narodnega parka, **zaščenega območja narave** in edinega narodnega parka v Sloveniji, ki obsega skoraj celotni slovenski del Julijskih Alp. Ime je dobil po **najvišji slovenski gori**, Triglavu (2864 m). Tako kot ob obisku pašnih planin tudi v Triglavskem narodnem parku lahko kot obiskovalci nehote povzročimo precej škode.

Na srečo so v parku pripravili jasna **navodila**, kako naj se obnašamo, da bomo mi veseli in narava zadovoljna. Ne smemo pozabiti, da smo v čudoviti, a občutljivi naravi predvsem gostje in jo moramo po obisku pustiti takšno, kot smo jo našli.

1.

Prvo pravilo je, da v naravi ne smemo kričati in divjati.

To je morda za mlade tudi najtežje, saj se je težko ne veseliti v tako lepem okolju. A na žalost ne gre drugače, kot da upoštevamo vsa živa bitja v naravi in jih ne strašimo. Pomagamo jim tudi tako, da hodimo po označenih poteh in ne tacamo po rožicah, marsikatera od njih namreč sodi med ogrožene vrste.

2.

Obstaja še nekaj zabavnih dejavnosti, ki so v parku prepovedane. To so kurjenje, kopanje v jezerih, kolesarjenje izven za to označenih poti in uporaba dronov. Tudi kampirati ne smete kar vsepovprek, za to so namenjena posebej označena mesta. Če greste v gore na daljši obisk, bo še najbolje, če prespite v eni od planinskih koč.

3.

Pazite tudi na kužke. Ti morajo biti ves čas na vrvi, tudi če vas v mestu še tako ubogajo. Psi se namreč v divjini radi prelevijo v svoje volčje prednike in lovijo druge gozdne živali. Tudi psi se ne smejo kopati v visokogorskih jezerih.

4.

Posebno pravilo velja tudi za živali na pašnikih – občudujte jih od daleč, ne približujte se jim in predvsem jih nikoli ne hranite.

PAŠNE ŽIVALI SE TE
LAHKO USTRAŠIJO.

ZATO JIM REČEMO
TUDI PLAŠNE ŽIVALI.

Varnost pri delu

V gorah postavljamo objekte, naj bodo to planinske koče ali pastirski stanovi, ki so namenjeni **začasnemu bivanju** in v njih ljudje niso prisotni vse leto. Kadar gre kaj narobe v času, ko so prazne, je **škoda tako lahko precej večja**, kot če bi se na nepričakovan dogodek odzvali takoj. Ena največjih groženj kočam je **požar**.

V obdobju samostojne Slovenije je po podatkih Planinske zveze Slovenije zagorelo več planinskih koč. Leta 1999 je požar uničil planinski **dom na Zelenici**, oktobra 2017 je ogenj pogoltnil **Kocbekov dom** na Korošici, novembra 2019 je stik na električni napeljavi povzročil požar in popolno uničenje **Frischaufovega doma** na Okrešlju, leta 2021 pa je zagorela priljubljena **Mozirska koča**, ki je ena najstarejših planinskih koč v Sloveniji.

Zaradi specifičnega okolja, v katerem stojijo koče, **gasilci** do njih pogosto nimajo dostopa ali pa tja pridejo težje (torej tudi prepozno). Druga težava je **voda**. V bolj urbanih okoljih vsi poznamo hidrante, ki so namenjeni hitremu odzivu v primeru požara. Ko nekje zagori in prihitijo gasilci, priključijo cev na najbližji hidrant in že lahko začnejo gasiti.

Hidrant je naprava na vodovodnem omrežju za odvzemanje večjih količin vode. Beseda izvira iz starogrške besede za vodo. Hidranti so lahko podzemni ali nadzemni. Nadzemni hidranti so rdeče barve, da jih gasilci hitro najdejo. Podzemni hidranti so pod pločniki in cestami.

V gorskem okolju ni takšnega dostopa do vode, zato je tudi gašenje bolj zapleteno. Poleg tega so planinske koče in pastirski stanovi znani po tem, da so v veliki meri **zgrajeni iz lesa**, materiala, ki je gorah najbolj pri roki.

Protipožarne ampule

Zato so v **Zavarovalnici Triglav** in akciji **Očistimo gore** 52 planinskim kočam podarili 152 **protipožarnih ampul** za samodejno pogasitev začetnih požarov. Namestijo jih v kuhinje, električne omarice in kurilnice. Gasilna ampula se sproži sama od sebe, zato zagotavlja varnost tudi takrat, ko je koča prazna.

Tekočina v ampuli je neškodljiva tako za ljudi kot tudi za živali in okolje.

Kako ampula ve, da se mora sprožiti? V njej je tekočina, ki se ob prisotnosti ognja segreva. Ko doseže med 80 in 90 °C, tlak v njej naraste in ampula zato poči. Tako se sprosti gasilno sredstvo, ki pogasi od 4 do 8 kvadratnih metrov površine.

7.-9. razred

Tekočina iz ampule na ogenj deluje na tri načine:

- odvzema kisik na površini ognja,
- sprošča kemično reakcijo, ki preprečuje ponovni vžig,
- ohlaja mesto požara.

Gasilne ampule so dobile tudi nekatere koče na planinah ali tik ob njih, med njimi so Razor, Mala planina, Planina pri Jezeru, Meruna planina, Kuhinja, Koče, Uskovnica ...

Zaveze Očistimo naše gore

V planinah smo le gostje. Neokrnjena narava je dom številnim živalim in rastlinam. Da bomo lepote gorskega sveta ohranili tudi za naslednje generacije, upoštevajmo nekaj preprostih pravil.

- #1** Poleg lepih doživetij prinesimo v dolino tudi svoje smeti. Na poti jih spravimo v nahrbtnik in jih odložimo v ustrezen zabojnik.
- #2** Naravo si delimo z živalmi, ki imajo svoj življenjski cikel. Zato se jim umaknimo in jih ne motimo pri njihovih ritualih: hranjenju, parjenju, gnezdenju, skrbi za mladiče, zimskemu počitku.
- #3** V gore se radi odpravimo, da bi doživeli pristno naravo, njene barve, vonje in zvoke. Tudi tišino. Zato s svojo glasnostjo ne posegamo v naravo.
- #4** Vsi planinci lahko prispevamo k požarni varnosti v planinskih kočah tako, da upoštevamo pravila požarnega reda. Če prespimo v koči, upoštevajmo prepoved uporabe odprtega ognja v sobah, denimo plinskih gorilnikov, ter prepoved kajenja.
- #5** Voda je dragocena, v visokogorju pa tudi dobrina, ki je vse bolj primanjkuje. V planinskih kočah varčujemo z vodo.
- #6** Kjer se le da, uporabimo do izhodišča planinske poti javni prevoz ali kolo.
- #7** Ne ubirajmo bližnjic, zapirajmo lese in ne rabujmo sadja.

Očistimo naše gore je skupnost ljubiteljev planin in čiste narave, ki deluje pod okriljem Zavarovalnice Triglav. Naše načelo je, da poleg lepih spominov odnesimo tudi svoje smeti. V več kot desetih letih smo v skupinskih čistilnih akcijah očistili številna odlagališča smeti v planinah in skupaj v dolino prinesli že več kot 30 ton smeti. Naše poslanstvo je tudi prizadevanje za varnost v gorah in spodbujanje preživljanja prostega časa v naravi.

OČISTIMO NAŠE GORE
Skupnost ljubiteljev gora in čiste narave.

NAGRADNI IZZIV

Pri tokratni Veseli šoli nam je na pomoč priskočila tudi Zavarovalnica Triglav, kjer so nam povedali vse o požarni varnosti v gorskih objektih in sodobnih rešitvah za obvladovanje požarov v začetni fazi. Veselošolce in veselošolke želi tudi nagraditi, zato vam zastavlja nagradno vprašanje:

Kje je bolje namestiti protipožarno ampulo?

Nad kuhališčem

Nad kopališčem

Nad spletiščem

Odgovor na vprašanje najdete v tokratni Veseli šoli. Pošljite ga na vesela.sola@mladinska-knjiga.si

Med pravičnimi bomo izžrebali tri, ki bodo prejeli

NAGRADE ZAVAROVALNICE TRIGLAV.

o pravilih nagradne igre si preberite na www.veselasola.net/pravila-nagradnih-iger/.

paša – grazing – die Weide

živina – livestock – das Vieh

krava – a cow – die Kuh

ovca – a sheep – das Schaf

koza – a goat – die Ziege

planina – here: a mountain pasture – der Berg

dolina – a valley – das Tal

selitev – here: to move – die Wanderung

Alpe – the Alps – die Alpen

pastir – a shepherd – der Hirt

kmečka družina – a farming family – die

Bauernfamilie

mleko – milk – die Milch

kislo mleko – sour milk – die Sauermilch

sir – cheese – der Käse

skuta – curd (cottage cheese) – der Hüttenkäse

bronasta doba – the Bronze Age – die

Bronzezeit

zaposlitev – employment – die

Beschäftigung

tradicija – a tradition – die Tradition

dokaz – an evidence – der Beleg

segati – to date back to – stammen aus

obiskati – to visit – besuchen

osvežiti se – to refresh oneself – sich

erfrischen

izlet – a trip – der Ausflug

Alpine pasture farming

Alpine pasture farming, the practice of moving grazing livestock from valleys to mountain pastures during the summer, originates in the Alps. The oldest evidence of livestock grazing above the tree line dates back to the Bronze Age. Alpine pasture farming is a tradition that has survived to this day including in Slovenia. The animals are looked after by local farming families or professional shepherds. Cows, sheep, and goats are the most common animals grazing in the mountains. Their milk is considered as very good thanks to the high-quality grass they feed on and is used to produce cheese and curd. Tourists visiting the mountains can also explore these pastures and refresh themselves with a glass of fresh or sour milk.

Which animals do not graze in mountain pastures?

- a. sheep b. goats c. dogs d. cows (c)

Die Almwirtschaft

Die Almwirtschaft, die sommerliche Wanderung von Weidevieh aus den Tälern in die Berge, ist in den Alpen zu Hause. Die ältesten Belege für das Weiden von Vieh oberhalb der Baumgrenze stammen aus der Bronzezeit. Die Almwirtschaft in den Alpen ist heute eine Tradition, die sich auch in Slowenien bewahrt hat. Die Tiere werden von örtlichen Bauernfamilien oder beschäftigten Hirten betreut. Am häufigsten weiden in den Bergen Kühe, Schafe und auch Ziegen. Ihre Milch gilt aufgrund des hochwertigen Grases, das sie grasen, als sehr gut, daraus wird Käse und Hüttenkäse hergestellt. Während des Ausflugs in die Berge können auch Touristen die Almen besuchen und sich mit einem Glas frischer oder saurer Milch erfrischen.

Welche Tiere weiden nicht in den Bergen?

- a. Schafe b. Ziegen c. Hunde d. Kühe (c)

7.-9. Class

Where do cows move to during the summer in the Alps? (q)

- a. from the valley to the sea
b. from the valley to the mountains
c. from the village to the city

What can you refresh yourself with on a mountain pasture? (e)

- a. sour milk
b. Coca-Cola

What is a person tending grazing animals called? (p)

- a. a forester
b. a farmer
c. a tourist
d. a shepherd

What age does the oldest evidence of livestock grazing above the tree line date from?

- a. the Bronze Age
b. the Stone Age
c. the Iron Age
d. Ancient Greece

7.-9. Klasse

Wohin ziehen im Sommer die Kühe? (q)

- a. aus den Tälern ans Meer
b. aus den Tälern in die Berge
c. aus den Dörfern in die Städte

Womit kann man sich in den Bergen erfrischen? (e)

- a. die Sauermilch
b. die Coca-Cola

Wie nennt man eine Person, deren Job es ist, sich um die Tiere auf der Weide zu kümmern? (p)

- a. Förster
b. Landwirt
c. Tourist
d. Hirt

Aus welcher Zeit stammen die frühesten Belege für das Viehweiden oberhalb der Baumgrenze?

- a. aus der Bronzezeit
b. aus der Steinzeit
c. aus der Eisenzeit
d. aus dem alten Griechenland

Že imaš mednarodni certifikat iz angleščine in španščine?

Prijavi se na izpit **Cambridge** (Young Learners Tests: A2 Key, B1 Preliminary, B2 First – vsi "for Schools") in **DELE** (A1 in A2/B1 – oba "para Escolares")

PIONIRSKI DOM
CENTER ZA KULTURO MLADIH

izpiti.pionirski-dom.si/si

1. Katerega sira ne izdelujejo v Sloveniji?

- a. trnič
- b. montaž
- c. tolminc
- d. bovški sir

2. Kdaj se živina pase na planini?

- a. med krompirjevimi počitnicami
- b. med novoletnimi počitnicami
- c. med poletnimi počitnicami

3. Česa ne smeš početi v zaščiteni naravi (več odgovorov)?

- a. kampirati
- b. vriskati
- c. kuriti
- d. lulati v grmovje

4. Avtohtona slovenska pasma krav se imenuje

- a. cika
- b. pika

7.-9. razred

5. Poveži planino z njej bližnjim mestom.

Sleme

Bohinj

Ovčarija

Tolmin

7. Obkroži nepravilno izjavo.

- a. Gorski pašniki so kulturna pokrajina.
- b. Gorski pašniki so piknik območja.
- c. Gorski pašniki so minska polja kravjekov.

8. Pastirica na Bohinjskem se imenuje

- a. majerca
- b. majica
- c. Maja

6. Kje je zgornja gozdna meja v alpskem svetu?

- a. med 1000 in 2000 metri
- b. med 1200 in 1800 metri
- c. med Vrhniko in Postojno

**Šolsko tekmovanje bo
5. 3. 2025,
državno pa
10. 4. 2025.**

PRIDI NA
VESELASOLA.NET,
TAM TE ČAKAJO UČNA POT
IN LEPE NAGRADE!

Starejši rešite celoten preizkus, če obiskuješ 4.-6. razred, pa reši samo del, ki ni označen z znakom 7.-9. razred. Rešitve vpiši v obrazec na desni in izrezanega pošlji na naslov:

Vesela šola, Mladinska knjiga Založba, Slovenska 29, 1000 Ljubljana, s pripisom »decembrska VŠ«.

Ne pozabi pripisati svojih podatkov (ime in priimek, naslov). Obrazec naj podpiše eden od staršev oziroma skrbnikov, ki s podpisom dovoljuje, da sodeluješ v nagradni igri. Med prispelimi praviimi odgovori bomo 3. januarja 2025 izžrebali nekaj srečnejšev, ki jih čakajo nagrade. Imena nagrajencev bodo v tednu dni po žrebanju objavljena na www.veselasola.net, kjer so objavljena tudi pravila nagradnih iger.

Pravilni odgovori:

Ime in priimek veselošolke, veselošolca:

Naslov:

Podpis starša:

Razred: 4.-6. 7.-9. Obkroži

Decembrsko tomo o planšarstvu smo pripravili:

Irena Duša Draž v sodelovanju s SEM, ISN ZRC SAZU, Zavarovalnica Triglav, TNP, Planšarski muzej Stara Fužina; angleški in nemški del Pionirski dom; ilustracije Matej de Cecco, Vladimir Leben, Zavarovalnica Triglav; oblikovanje Simon Kajtna; jezikovni pregled Andreja Prašnikar; slikovno gradivo SEM, ISN ZRC SAZU, Mitja Sodja/Planšarski muzej Stara Fužina, TNP, Zavarovalnica Triglav, Shutterstock; urednica Irena Duša Draž.

Pri izpoljavi zasnove letošnje Vesele šole nam pomagata:

Telekom Slovenije in Zavarovalnica Triglav
Vesela šola je priloga mesečne revije Pi!; letnik 55, št. 4 (december 2024)